IETS OVER J. F. DE FRIDERICI

DOOR

S. KALFF

Over den bestuurstijd van den gouverneur Jurriaan François de Friderici, tusschen de jaren 1790 en 1803, zijn door het van hem afkomstige *Journal* zooveel meer bijzonderheden bekend geworden, dan het geval was met de meesten van zijne voorgangers en opvolgers¹⁾. Dit dagboek kon reeds aan menigen kroniekschrijver en geschiedvorschcr tot bron verstrekken doordien de gebeurtenissen zich daarin haast bij den dag laten volgen, en ook het persoonlijke element naar den voorgrond komt, hetgeen bij de schaarsheid van Westindische *Mémoires* en biografiën de waarde moest verhoogen.

De historieschrijver (v. Sypesteyn) vermeldt dat hij „door en door met de belangen der kolonie vertrouwd was”; en inderdaad had hij vóór zijne officieele inhuldiging eene goede leerschool gehad als officier bij het leger, daarna als lid van den Kolonialen Raad, kolonel van de militie en gouverneur *ad interim*. Als kapitein, dienende onder de bevelen van den overste Fourgeoud, had hij zich onderscheiden in den guerilla-oorlog tegen de Marrons en de benden van Bonni. Hij werd algemeen als een uitstekend officier erkend en bewees met het Vrijkorps, waarvan hij de aanvoerder was, notabele diensten aan de koloniale zaak. Zijn krijgsmakker kapt. Stedman bracht hem eenige malen ter sprake in zijn relaas over de krijgsverrichtingen in het Surinaamsche binnenland, en vermeldde ook dat hij bij eene ontmoeting met de rebellen door beide dijen werd geschoten. In diens *Reize in de bin-*

¹⁾ Over „De jeugd van de Friderici” door Mr. R. Bijlsma, zie De W. I. Gids, 2e jg. (1921) blz. 122.

nenlanden van Suriname leest men verder over Friderici:

„Deze braave officier hield beide handen op zijne wonden en bleef in het water tot aan de borst om zijn bloeden te verbergen, en opdat zijn ongeluk de soldaaten den moed niet zoude doen verliezen. In deezen toestand bleef hy tot de heelmeeester hem kwam verbinden en hem aan twee Negers overgaf om hem in zijne hangmat verder voort te dragen. Niets kan inderdaad den ijver evenaaren, welke die officier en Fourgeoud's adjudant, kapitein van Gerike, geduurende de geheele expeditie lieten blijken; in welken staat van gezondheid zij ook waren, hielden zij egter nooit op den dienst te verrigten. Maar de eer was het eenigst voordeel, dat zij van een vijfjarige opoffering en ingespannenheid verkreegen. De overste Fourgeoud beloonde hen niet naar waarde en hij behandelde over het algemeen zijne onderhoorigen slimmer dan ik mijne korporaals”.

In 1785 had Friderici den rang van overste bereikt, en kort vóór het vertrek van den gouverneur Wichers werd hij ter erkenning van zijne bewezen diensten benoemd tot kommandeur en eerste raad in het Hof van Politie. Hij was toen de aangewezen man om den gouverneur te vervangen, die in 1790 met verlof naar Nederland vertrok, maar het duurde tot 24 Aug. 1792 alvorens Wichers daar zijne demissie indiende en Friderici hem opvolgde. De inhuldiging geschiedde in het gouvernementsgebouw, dat oorspronkelijk van hout, en eerst in 1730 van steen was opgetrokken. Wichers had er eene voor-galerij aan toegevoegd, onder het bestuur van Friderici werden de wapenschilden van Amsterdam en van de Societeit van Suriname in het frontespies geplaatst. Volgens oud koloniaal gebruik duurden de feestelijkheden eenige dagen achtereen en werden besloten met een „brillant souper” van 250 couverts, waarna het bal aanving dat tot den ochtend duurde.

De kolonie verkeerde bij zijn optreden geenszins in een bloeienden toestand, hoewel er ook lichtpunten waren aan te wijzen. De schaarste aan baar geld belemmerde de welvaart, gedurig gingen plantages voor schuld in handen

der hypotheekhouders over, er was een aanzienlijke achterstand wegens niet betaalde belastingen en op de kolonie zelve drukte een schuld van ruim 4 miljoen gld. Daarentegen waren de prijzen der koloniale producten stijgende, inzonderheid van suiker en katoen. Van het eerste artikel werden jaarlijks 15 tot 20.000 okshoofden uitgevoerd; en 70 tot 80 groote schepen waren op Suriname in de vaart met eene bemanning die op 2000 koppen werd gerekend. Volgens authentieke opgave waren er in 1791 nog 591 plantages in exploitatie, met inbegrip van de kleine kostgronden; 46 daarvan behoorden aan joodsche eigenaars. Zelf legde de gouverneur eenige plantages aan, o.a. *Friderici's Gift*, en had daarbij blijkbaar het oog op de toekomst, want na zijn aftreden wijdde hij zich geheel aan de besognes van den landheer. Zijn salaris bedroeg / 6000, doch werd later verhoogd; in 1797 ontving hij van de Societeit / 21.000 voor traktementsverhooging, gerekend van 1 Jan. 1794 af.

In het jaar van zijn optreden werd de bevolking, vooral de slavenbevolking, hevig geteisterd door pokken en lepra. Het tekort aan arbeiders, veroorzaakt door de groote sterfte, had een zeer nadeeligen invloed op den economischen toestand der kolonie. Reeds vroeger had de Luthersche gemeente den gouverneur verzocht maatregelen te nemen om de kwaal te stuiten; in 1790 verschenen daarover de eerste verordeningen. Friderici bestemde het etablissement *Voorzorg* aan de Saramacca tot een afzonderingsoord voor de door lepra aangetaste slaven; er werden daar echter ook mulatten en blanken opgenomen. Noch de westersche geneeskunde, op den trap waarop die destijds stond, noch de inheemsche empirie was bij machte het middel te vinden voor een kwaal, waarvan de uiterlijke kenteekenen overeenkwamen met Valentijn's beschrijving:

„Dit is een bedroefde en ongeneezelyke ziekte, zynde als een onzienlyke kanker, die de menschen verteert en allenskens opeet. Zy zien er afschuwelyk, vol bobbels en puisten uit en ik heb er gezien die, dezelve aan de voor-

ste vinger hebbende, alle dag iet aan die vinger verloren, die als uitdroogde, inkromp en kleiner werd”.

Ook de pokken maakten tal van slachtoffers, maar voor deze ziekte vond de wetenschap het middel. Het was in de laatste jaren van Friderici's bestuur, nl. in 1801, dat voor het eerst de inenting met koepokstof door den Engelschen geneesheer dr. W. Cadell in Suriname werd toegepast.

De gouverneur beijverde zich de intellectueele ontwikkeling der Europeesche bevolking op hooger peil te brengen. Hij was een dergenen geweest, die voor de oprichting van eene particuliere bibliotheek hadden gezorgd, en deze was spoedig zoo goed voorzien dat ze, volgens de opgave bij Wolbers, „destijds voor geen andere in Amerika behoefde te wijken, en verscheidene groote boekerijen in Europa evenaarde”. Later, in 1857, werd deze verzameling boeken het gouvernement aangeboden, 't welk de schenking aanvaardde en ze openstelde onder den naam van Surinaamsche Koloniale Bibliotheek. Voorts werd verbetering gebracht in de armverzorging, die onder het beheer van de gereformeerde Diaconie veel te wenschen overliet. Door toedoen van den gouverneur werd deze instelling rechtstreeks onder de controle van het Hof van Politie gebracht; het pauperisme in de kolonie werd er door gebaat. De oorlog tegen de Marrons, waaraan de gouverneur zelf zoo krachtdadig had deelgenomen, werd tot een gunstig einde gebracht, minder door de koloniale troepen dan door de hulp der Aucaner Boschnegers, die ook den gevreesden hoofdman Bonni om het leven brachten. Bedenkelijker dan de staatkundige, was de finantieele toestand. De benarde toestand der geldmiddelen was een der voornaamste euvels waarmede hij, evenals reeds zijne voorgangers, te kampen had. De onrustige en moeilijke tijden in Nederland waren oorzaak, dat men daar niets voor de opbeuring van eene verwaarloosde kolonie doen kon. Men stond er aan den vooravond van de revolutie van 1795, de partijschappen verdeelden het land, de Fransche invloed breidde zich snel uit en de Engelschen waren er tuk op hun koloniaal bezit te vermeerderen en

prize-money aan vreemde schepen te verdienen. De inkomsten verminderden door de stremming van de vaart op het moederland, de uitgaven vermeerderden door de aankopen voor 's lands magazijnen, het onderhoud van een Nederlandsch eskader, reparaties der schepen, enz. De gouverneur redde zich door de uitgifte van papiergeld; een maatregel, waarvoor hij trouwens de sanctie van het moederland had. Achtereenvolgens bracht hij voor ruim 2 miljoen gld. aan kaartengeld (afgebeeld bij v. Loon) en obligaties in omloop. Te samen met de uitgiften onder zijne voorgangers rouleerde er in de kolonie voor $4\frac{1}{2}$ miljoen papiergeld, waarvoor eigenlijk geen reëel onderpand bestond. Deze massa was veel te groot voor eene kolonie als Suriname, en men raakte steeds dieper in het moeras. De boekhouder-generaal Beeldsnijder Matroos verklaarde dan ook:

„Zoo dikwijls als ik den eed en instructie, bij den aanvang mijner bediening bezworen, inzie, des te huiveriger word ik om oyt op die wijze tot het slaan van kaartengeld te praeadviseeren, en begrype dat mij in eene allerzwaarste verantwoording zoude stellen bij mijne heeren en meesters”.

Met dat al, ook hij zag geen anderen uitweg, wilde het schip van staat niet op doodstroom komen te liggen. Den gouverneur werd het echter als eene grieva aangerekend, dat hij zijn papiervloed over de kolonie liet dwarrelen zonder er den Kolonialen Raad in te kennen. Hij kende zijne Pappenheimers en wist uit ervaring tot welke hevige debatten die emissies aanleiding plachten te geven. Hij verklaarde dan ook dat hij, om het scheepje drijvend te houden, wel genoodzaakt was de papiertjes met het Surinaamsche wapen en de zinspreuk *Justitia Pietas Fides* te laten stempelen buiten bemoeienis van de raadsleden, wilde hij zich niet „ten speelpop van hunne wandrogtelijke gevoelens maaken”.

De finantieele toestand zou onder zijn bestuur ook niet verbeteren; het koloniale budget, eenmaal op dit hellend vlak geraakt, zou steeds verder omlaag glijden en toen de Engelschen de kolonie in handen kregen, was er reeds voor

6 miljoen van dit gedeprecieerd papiergeld in omloop. Bij de inwisseling tegen baar geld moest men zich eene korting van 30 pct. laten welgevalen, doch een der eerste gevolgen van den papier-overvloed was geweest, dat het weinige goud en zilver allengs uit den geldomloop begon te verdwijnen. De Engelschen brachten later eenige orde in dezen *débâcle*, o.a. door den piaster of zilveren Spaanschen daalder op 55 stuivers te stellen, gelijk dat vroeger het geval was geweest.

Intusschen volgden in het moederland de staatkundige gebeurtenissen elkaar met snelheid op, en de koloniën ondervonden daarvan de reactie. In 1793 was het bericht gekomen dat het Fransche leger onder Dumouriez, waarbij zich vele uitgewekene Patriotten bevonden, van het grondgebied der Republiek verdreven was, en die tijding was in Suriname gevierd met een plechtigen dankdag, terwijl tevens eene inschrijving geopend werd om een fonds bijeen te brengen voor de verdediging van Nederland. De vreugde was echter van korten duur, want reeds in 't volgend jaar keerden de Franschen terug onder bevel van generaal Pichegru, en drongen over de toegevroren rivieren het land binnen. Gelderland, daarna Utrecht werden door hen bezet; het revolutionnaire Frankrijk had wel is waar slechts aan den erfstadhouder den oorlog verklaard, doch het was niet te zeggen in hoeverre Fransche vlootvoogden zich aan die opvatting zouden houden. De maatregelen, door Friderici beraamd om de kolonie te verdedigen, werden door het Hof goedgekeurd, maar niet zijn voorstel om zich meester te maken van de naburige Fransche kolonie Cayenne. Men zou die wellicht kunnen veroveren, doch zou men ze ook kunnen behouden? Friderici's pogingen om de deserteurs, die uit Suriname naar Cayenne gevlucht waren, van daar terug te bekomen, vonden geen steun bij de revolutionaire vergadering welke daar het bestuur vervangen had. Dit Jakobynsche college oordeelde dat het verzoek van den Hollandschen gouverneur geweigerd moest worden, „nademaal alle menschen gelijk zijn en er geene van verschillende soort erkend werden, terwijl men steeds gunstiglijk zou ontvan-

gen degenen, die bescherming kwamen inroepen". Deze Fransche bewindsmannen wachtten zich intusschen wel om de theorie van vrijheid, gelijkheid en broederschap, behalve op blanke deserteurs, ook op den zwarten neger-slaaf toe te passen. Zoo deze een mensch was, hij was vóór alles een artikel van koopmanschap.

Wederkeerig kwamen er uit Cayenne deserteurs naar Suriname. In 1798 kwamen een zevental Franschen aan de Motkreek in de kolonie, en onder hen bevond zich ook de generaal Pichegru, welke drie jaren te voren het Fransche leger op het grondgebied der Republiek had aangevoerd. De anderen waren Barthélémy, Aubry Villot, La Reu, Dosfonville, Tellier en Ramel, welke laatste het relaas van hunne moeizame ontvluchting en de reis in eene kleine *pirouette* (vaartuigje) te boek zou stellen. Zij waren als slachtoffers van de partijschappen dier dagen door het Directoire naar Cayenne gedeporteerd, en daar door den gouverneur Jeannet met gestrengheid behandeld, weshalve zij hun heil in de vlucht hadden gezocht. De Fransche gouverneur liet hen thans opeischen, doch Friderici betaalde met gelijke munt als hem ten aanzien van de Hollandsche deserteurs gegeven was. Zonder zich te bedienen van de Fransche egaliteitstheoriën antwoordde hij, dat men de vluchtelingen te vergeefs gezocht had en dat ze de kolonie waarschijnlijk reeds verlaten hadden. Teenstra vermeldt, dat Friderici hun vertrek oogluikend begunstigde. Van Kampen schreef dat de gouverneur hen ontving „met al den eerbied aan het ongeluk verschuldigd", en verder:

„Zonderlinge keer van het lot! De overwinnaar van Holland moest in eene Hollandsche volkplanting lijfsbehoud en vrijheid zoeken. Hij vond ze; en de man, die de orde bij eene omwenteling in Nederland zoo voorbeeldig gehandhaafd had, werd daarvoor door de Nederlanders in Suriname beloond".

Pichegru ontkwam evenwel aan zijn noodlot niet. Te samen met zijne lotgenooten was hij over Noord-Amerika naar Europa teruggekeerd, doch begaf zich later vermomd naar Parijs, waar hij deelnam aan de samenzwering

van Cadoudal en Moreau tegen het leven van Napoleon, destijds Eerste Consul. Vóór het einde van zijn proces vond hij in de gevangenis zijn dood; volgens de officieele lezing door zelfmoord.

De gouverneur was vurig Oranjeklant, en als zoodanig gekant tegen de leuzen van de Patriotten en hunne Fransche leermeesters. Hij toonde zijne sympathiën telkens wanneer er een lid van 't Oranjehuis verjaarde, of wanneer er een nationale gedenkdag gevierd zou worden. Na de revolutie van 1795 en de uitwijking van het stadhoudelijk gezin naar Engeland werd zijne Oranjegezindheid echter op de proef gesteld; hij kwam daarmee tusschen twee vuren. Aan den eenen kant waren 't de bewindvoerders van de Bataafsche Republiek, die gehoorzaamheid aan den nieuwen staatsvorm vorderden, aan den anderen kant had Willem V, onder den drang van Engelsche ministers, hem eenzelfde aanschrijving doen toekomen als aan de bestuurders der overige Nederlandsche koloniën; nl. om de Engelschen als vrienden te ontvangen en hunne bescherming te aanvaarden, ten einde te beletten dat de kolonie door de Franschen zou worden „geïnvadeerd”. De gouverneur bracht deze aanschrijving in den Raad ter tafel; zijne verkleefdheid aan de Oranjedynastie dreef hem er toe het stuk te ondersteunen, den prins als soeverein te blijven beschouwen en zijne bevelen na te komen. Doch de Raad weigerde het gezag van een voortvluchtigen stadhouder te erkennen, en Friderici werd overstemd. Deze wendde zich tot de Societeit van Suriname met het verzoek hem bepaalde instructies te zenden hoedanig hij zich in de toekomst had te gedragen ten opzichte van „hooge ambtspersonen en ministers van de Republiek”. De legale kennisgeving omtrent de veranderingen in 't moederland had hem tot dusver ontbroken. Op de voordracht van haren voorzitter, A. Vereul, besloot de Societeit daarop om van de Staten Generaal eene tevredenheidsbetuiging uit te lokken voor den gouverneur, „die in weerwil der misdaadige poging des gewezen stadhouders, in zorgelijke en kommerlijke oogenblikken, niets dan zijn pligt heeft gezien en plegtig betuigd alles

te zullen verrigten wat van een man van eer, die het behoud der colonie voor het moederland boven alles stelt, kan worden verwacht”.

Weinig bevroedde men dat deze resolutie aan 't verkeerde adres was gericht, en meer de leden van den Raad dan den gouverneur gold.

Te voren had deze laatste zich reeds schrap gesteld tegen de revolutionaire begrippen, die ook in Suriname begonnen door te dringen, en in het naburige Cayenne bereids tot eene omverwerping van het bestuur hadden geleid. Sommige ingezetenen, zelfs slaven, begonnen zich met de Fransche *tricolore* te tooien. De agitatie zou zich ook tot de slavenbevolking kunnen uitstrekken; zij mochten zich eens gaan verbeelden menschen te zijn en rechten te bezitten. Het voorbeeld van Cayenne, waar ter zake een slavenopstand was uitgebroken, was inderdaad eene waarschuwing. Daarom verbood de gouverneur de oprichting en het bijwonen van genootschappen, waar over de rechten van den mensch werd gesproken; voorts het verspreiden van verontrustende tijdingen, het drukken en uitgeven van libellen, het indienen van oproerige adressen, enz. Ook de pers moest ontwaveld worden. Ten einde de partijschappen onder de burgerij te doen ophouden, voor 't minst te temperen, verbood Friderici de verspreiding van het libel *Hans en 't Schaduwbeeld*, door Beeldsnijder, zoomede van het tijdschrift *Nieuwsverteller of Zamenspraak tusschen Louw en Krelis*, uitgegeven door Hendrik Schouten. Deze konden slechts dienen om „de eenigheid onder de ingezeeten te verminderen en partijzucht, laster en wreevel tewege te brengen”. Voorts werd de censuur uitgeoefend over de wekelijksche couranten. Soms moest ook een „verpolitiekte” predikant tot de orde worden geroepen, en aangezegd zich voortaan te onthouden van ongemasureerde uitdrukkingen. Of 't geval deed zich voor dat b.v. bij een maaltijd ten huize van den burger Opitz door een zeeofficier deze heildronk werd ingesteld: „Oranje boven, en de Keezen (Patriotten) naar de verdoemenis!” Deze zaak werd onderzocht, doch ging bij gebrek aan voldoende bewijzen den doofpot in.

't Werd bij de veranderde tijdsomstandigheden ook raadzaam geoordeeld ambtenaren en militairen de Oranje kokarde te doen afleggen; een insigne waarop in 't moederland zelfs vrij strenge straffen waren gesteld. Na de publicatie van het tractaat van vrede, vriendschap en alliantie tusschen Frankrijk en de Bataafsche Republiek waren allen reeds van hun eed aan den stadhouder ontslagen, en deze gebeurtenis was gevierd met een feestelijken maaltijd in het gouverneurshuis. Gelijk men in Frankrijk wel placht te zeggen: „tout finit par une chanson”, zoo had men deze kolonie wel kunnen nageven: „tout finit par un banquet”.

In 1796 kwam uit het moederland de toegezegde versterking bestaande uit een vloot van vijf oorlogsschepen en een koopvaardijship, onder bevel van den vice-admiraal van Braak. Deze bracht tevens de tijding mee, dat de Societeit van Suriname was ontbonden, en vervangen door een Comité tot de zaken van de koloniën en bezittingen op de kust van Guinea en in Amerika. Van Braak kwam in de kolonie te overlijden, waarna het kommando overging op den kapitein ter zee Hartsinck, en deze moest in 1799 gevolg geven aan de uit Nederland ontvangen instructies om derwaarts terug te keeren. Tevergeefs bemoeiden zich Friderici en zijn raad om het vertrek der schepen te doen uitstellen totdat men over de zaak naar Nederland zou hebben geschreven; de ontvangen bevelen waren te stellig, en de vloot vertrok. Wel werd kort daarop de landmacht versterkt door een korps van 600 man Spaansche hulptroepen, zg. Wallons, doch dit woog niet op tegen een vloot. Deze nieuwe troepen hadden daarbij aanspraak op den naam van sansculottes wegens hun onvoldoende kleedij en moesten aanstonds in een nieuwe monteering gestoken worden, terwijl zij eene hoogere soldij dan die van het koloniale leger trokken. En om bij dit laatste geen aanleiding tot muiterij te verwekken, werd die soldij in 't geheim uitbetaald.

Nog in hetzelfde jaar 1799 bleek hoe noodig de aanwezigheid van een vloot in de Surinaamsche wateren geweest was. 't Scheen alsof de Engelschen slechts op het

vertrek van Hartsinck en zijne schepen gewacht hadden om hun aanslag op de kolonie uit te voeren. Te voren hadden zij reeds de zee afgeschuimd en vele met suiker geladen schepen buit gemaakt, thans verschenen zij met eene sterkbemande vloot onder bevel van lord Hugh Seymour voor Paramaribo en eischten de kolonie op. De krijgsraad oordeelde dat tegen zulk een macht eene behoorlijke verdediging onmogelijk was en dat eene capitulatie het eenige middel was om het gewest te bevrijden van „eene totale omwenteling en verwoesting”. Aldus ging Suriname op 17 Aug. 1799 bij verdrag aan de Engelschen over. Daarbij werd het Britsche protectoraat aanvaard; de gouverneur werd in zijn ambt gehandhaafd, ambtenaren en officieren legden den eed van trouw af aan koning George III, de forten, schepen, artillerie, munitie, magazijnen enz. werden uitgeleverd, militairen en zee-lieden konden in Britschen dienst overgaan. Toen de nieuwe orde van zaken gevestigd was, koos Seymour met zijn vloot weer zee; het doel van de expeditie was bereikt. „Zoo wort Jerusalem gewonnen zonder slag” — men kon het Vondel nazeggen.

't Scheen dat de dagen van het eerste Engelsche bewind onder lord Willoughby, vóór den vrede van Breda, nu zouden terugkeeren en Suriname onder de schaduw van den Union Jack zou blijven. Want over het blijvend karakter van het zg. protectoraat maakte niemand zich illusies; Engeland volgde gemeenlijk de *good old rule*, waarvan een van zijne dichters (Wordsworth) had gesproken:

That they should take who have the power,
And they should keep who can.

Doch in dit geval kwam de diplomatie tusschen beide. Bij den vrede van Amiens in 1802 werden alle in beslag genomen koloniën teruggegeven, behalve Ceilon. De Engelsche vloot onder admiraal Campbell, die toen voor Paramaribo lag, vertrok van daar en een Hollandsch eskader onder den kapitein ter zee O. W. Blois van Treslong, met 1100 man troepen aan boord, kwam de kolonie

overnemen. Op 23 Nov. 1802 werd de Nederlandsche vlag weer geheschen, en nu kon men tevens in 't gericht treden met den gouverneur Friderici. Hij had zich doen kennen als aanhanger van de verbannen Oranje-dynastie, hij had bij de komst van de vloot van Seymour er veel toe bijgedragen dat men het hoofd aanstonds in den schoot had gelegd, en was, als ware hij een creatuur der Engelschen, door hen op zijn post gehandhaafd. Zijne houding werd door het Staatsbewind in het moederland gedesavoueerd; dezelfde vlootvoogd, die Suriname weer in bezit kwam nemen, bracht ook het besluit mee waarbij de gouverneur in zijn ambt geschorst werd. En spoedig daarop werd zijn vroegere secretaris, Pierre Berranger, tot zijn opvolger benoemd. Het bestuur kwam voorloopig in handen van Blois van Treslong en de raadsleden W. A. van Ommeren en D. Brederode, totdat Berranger uit Nederland zou zijn gekomen.

Friderici's rol in het openbare leven was nu uitgespeeld. Alleen diende hij nog wel eens van advies in bestuurszaken; in de brieven van Blois van Treslong werd zijne „goedwillende medewerking” geroemd. Hij wijdde zich voortaan geheel aan den landbouw en aan de exploitatie der plantages van welke hij eigenaar was. Hij stierf te Paramaribo op 11 Oct. 1812 en werd begraven in den nieuwen Oranjetuin, waar zijn graf met een witmarmeren zerk gedekt werd. Later werd voor hem in de Gereformeerde Kerk een marmeren gedenkteeken opgericht, voorstellende een sarkophaag waarbij twee grenadiers in treurende houding de wacht hielden. Doch dit monument werd in 1821 bij den brand der kerk verwoest.

De geschiedschrijver Wolbers gaf aan deze figuur uit Suriname's geschiedenis den lof, dat hij gedurende een moeilijken bestuurstijd de belangen der kolonie met ijver en getrouwheid bevorderde. En getuigde verder van hem:

„Streng regtvaardig, soms zelfs niet van overdrevene gestrengheid vrij te pleiten, dat echter ook veel aan den toestand waarin hij leefde moet worden toegeschreven, schijnt hij tevens een godsdienstig man te zijn geweest; zijne brieven en andere officieele stukken getuigen hier-

van. Ook bij zijne klagten over ware of vermeende verongelijkingen heerschte niet die bittere geest als bij Mauricius en Nepveu. Als krijgsman had hij vele blijken van dapperheid gegeven, en het vrijcorps was voornamelijk door hem geworden wat zoowel Engelschen als Bataven erkenden: een corps tot onberekenbaar nut der colonie. De landbouw had groote verplichting aan hem, doch zijne geldelijke administratie liet wel wat te wenschen over".

Als een ernstiger blaam dan dit laatste, als een vlek op zijn bestuur moet het den nazaat voorkomen, dat onder zijn bewind nog altijd de vele en haast ongeloofelijke slavenmishandelingen voorvielen, welke door denzelfden geschiedschrijver en door zooveel anderen zijn geboekstaafd. Het valt moeilijk te verklaren hoe een als godsdienstig man voorgesteld bestuurder zich kon neerleggen bij wreedheden, welke niet alleen uitgingen van *the mean whites* op afgelegen plantages, maar ook van eene justitie, op wier barbaarsche vonnissen hij zeker wel eenigen invloed had kunnen uitoefenen. De gouverneur Mauricius, óók een godsdienstig man, was voor dit euvel niet blind, gelijk zijn Rymbrief aan Willem van Haren bewijst; en al gevoelde hij zich machteloos tegenover den Surinaamschen *Tropenkoller* op de suikerplantages, hij verbeterde niet zelden de dwaze rechterlijke vonnissen van een onwetenden justitieraad. Van Friderici's persoonlijk ingrijpen in dit opzicht blijkt niets, noch van zijne voorstellen in Nederland om een eind te maken aan lijfstraffen, die hunne wedergade vonden in de folterkamers van het Heilig Officie. Nooit werd de zinspreuk van het Surinaamsche wapen „Gerechtigheid, Vroomheid, Trouw", meer verkracht dan op dezen met slavenbloed gedrenkten grond, en dat in een tijd waarin de leuze „Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap" met zooveel ostentatie ook in de koloniën werd verkondigd.

Wellicht had de krijgsman Friderici in zijne oorlogsjaren, toen er door beide partijen over en weer zoovele wreedheden werden gepleegd, zijn gevoel voor het lijden van den slaaf door het dagelijksch gebeuren verstompt. En blijkbaar bestond er in deze kolonie eene afzonderlijke

moraal voor blank en zwart, voor meester en slaaf. Het zou na zijn tijd nog een halve eeuw duren alvorens deze koloniale wereld eindelijk verlost zou worden van den vloek der slavernij, welke misdaden mogelijk maakte van welke de kroniekschrijvers de stuitende bijzonderheden hebben opgeteekend. De stem van den openbaren aanklager moest zich in Engeland doen hooren alvorens men in de Nederlandsche koloniën het eerste en duistere bewustzijn voelde wakker worden van het onrecht der eeuwen, en de waarheid begon te beseffen van het dichterwoord:

Der Mensch ist frei geschaffen, ist frei,
Und würd' er in Ketten geboren.